

Euskal Herriko Ahotsak
ahotsak.com

Bitorio Sasiain Aiestaran

*Bermeo,
Bizkaia
(1929-2018)*

Aurkibidea

Biografia

1929. urtean jaio zen [Mañu](#) auzoko [Bidetxe](#) baserrian, "Enpolitone" izenez ezaguna. Gurasoak ere Mañukoak zituen, gipuzkoar jatorriko baserritarrak. 9 neba-arreba izan ziren, horietako 3 hirukoitzak. Umetatik hasi zen aititarekin batera artzain lanetan, eta hori izan du afizio eta ofizio. Ia 4 urtez Boiseko mendietan ibili zen 4.000 bururekin eta Mañun eta inguruetan ere ezaguna da artzain eta ardi-tratulari legez. Gaztagintzan ere ibili izan da. Gaztetan Deustuko (Bilbo) baserri batean egon zen morroi, eta bertako gau-eskoletan ikasi omen zuen gaztelaniaz. Errigoitiko Jesusa Arrienekin ezkondu zen. Baserriko kontuei buruzko elkarrizketa [Juan Abaroa](#) auzotarrarekin batera egin zitzaion.

Zintak

BRM-018

- **Proiektua:** Diasporako Ahotsak
- **Elkarrizketatzailea(k):** Goiria Mendiolea, Nerea
- **Data:** 2010-10-22
- **Iraupena:** 71 min
- **Euskarria:** Bideo digitala
- **Kodifikatzailea:** Goiria Mendiolea, Nerea
- **Transkribatzailea(k):** Goiria Mendiolea, Nerea

BRM-019

- **Proiektua:** Bermeoko ahotsak
- **Elkarrizketatzailea(k):** Goiria Mendiolea, Nerea
- **Data:** 2010-10-22
- **Iraupena:** 72 min
- **Euskarria:** Bideo digitala

BRM-020

- **Proiektua:** Bermeoko ahotsak
- **Elkarrizketatzailea(k):** Goiria Mendiolea, Nerea - Sarasua Aranberri, Asier
- **Data:** 2010-11-03
- **Iraupena:** 37 min

- **Euskarria:** Bideo digitala
- **Kodifikatzailea:** Goiria Mendiolea, Nerea

BRM-021

- **Proiektua:** Bermeoko ahotsak
- **Elkarrizketatzailea(k):** Goiria Mendiolea, Nerea - Sarasua Aranberri, Asier
- **Data:** 2010-11-03
- **Iraupena:** 55 min
- **Euskarria:** Bideo digitala

BRM-022

- **Proiektua:** Bermeoko ahotsak
- **Elkarrizketatzailea(k):** Goiria Mendiolea, Nerea - Sarasua Aranberri, Asier
- **Data:** 2010-11-03
- **Iraupena:** 59 min
- **Euskarria:** Bideo digitala

Pasarteak

1. Ardi-tratulari

- **Erref:** BRM-018/002
- **Iraupena:** 0:02:59. **Hasi:** 00:01:36. **Bukatu:** 00:04:35
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Baserrria » Baserriko lanak » Artzaintza
- Baserrria » Baserriko lanak » Baserriari lotutako lanbideak

Laburpena:

<p>Ardi-tratulari bezala ibili da urte askoan; Zegama aldean ardi asko saldu ditu. Dirua egiten zuten, inguruko ardiak tratulari bakar batzuek eramaten zituzten-eta. Juan Agirre tratulari zornotzarrarekin aritu izan da asko. Bere ama ere ardi-zain ibilitakoa zen.</p>

2. Ameriketan artzain

- **Erref:** BRM-018/003
- **Iraupena:** 0:02:02. **Hasi:** 00:04:35. **Bukatu:** 00:06:37
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Diaspora » Lana diasporan » Artzainak eta kanperoak diasporan
- Familia eta harremanak » Lagunartea eta familia » Etxeko giroa
- Diaspora » Disporara bidaia » Diasporara joateko arrazoiak

Laburpena:

<p>Umetan hasi zen aitariarekin batera artzain lanetan. Ameriketara joan zen artzain eta 4 urtez egon zen Boisen, mendian. Handik arrebari bidaltzen zion dirua, diru asko irabazten zuen-eta. Berarekin artzain egondako beste artzain batzuen arrebarekin ezkondu zen.</p>

3. Boiseko bizimodua

- **Erref:** BRM-018/005
- **Iraupena:** 0:04:41. **Hasi:** 00:07:11. **Bukatu:** 00:11:52
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Diaspora » Lana diasporan » Artzainak eta kanperoak diasporan
- Diaspora » Euskaldunak diasporan » Euskaldunak diasporan

Laburpena:

Boisen bera kanperoarekin egoten zen. Berak, artzaina zenez, ardien kargua zuen eta kanperoak jatekoa prestatu, karrokanpoa antolatu... Ugazaba suitzarra izan zen, oso ondo konpontzen zen berarekin bere lana ondo egiten zuen-eta. Kanpero barik zegoenean, txakurrekin ere berba egiten zuen bakardadeak jota. Boisen zegoela, ez zen ezertarako herrira bajatzen, urtean 15 eguneko baimena izaten zuten, baina herrian diru asko gastatzen zen. Mendiko goiko partean kanpin-dendetan egoten ziren eta behealdean karrokanpoan. Boisen berarekin kanpero egon zena gernikarra zen, Faustino Olea.

4. 4.000 buru gobernatu behar

- **Erref:** BRM-018/007
- **Iraupena:** 0:02:56. **Hasi:** 00:11:52. **Bukatu:** 00:14:48
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Diaspora » Lana diasporan » Artzainak eta kanperoak diasporan

Laburpena:

Boisen 4.000 buru (ardiak eta bildotsak) gobernatzen zituen bi txakur lagun zituela. Hango lurak leunak direnez, Euskal Herriko lurretan baino errazago zaintzen ziren. Ameriketako ardiak buru zuriak izaten dira, ez latxen modukoak. Boiseko ardiak bildotsetarako erabiltzen ziren. Ugazaba hamar egunetik behin joaten zitzaien janaria eramatera. Artiletarako ere erabiltzen zituzten. Kiuna eta Nanpan konpainiak zeuden; Bitorio Kiunan egon zen. Artzain asko euskaldunak ziren, bat bera ere ez zen amerikarra.

Transkripzioa

- Ta zemateko artaldie euki zendun ba?
- Lau milleko bandie ibiltzen neuen nik, lau mille buru.
- Lau mille buru?
- Bai, bai. Billots ta ardi.
- Ta zemat txakur?
- Bi edo hiru. Bi-hiru gaztetxue neuk eroan neuena notsatiena horixe.
- Eta bi-hiru txakurk lau mille gobernetan bazen?
- Bai, bai, bai, fazil! Hameko berrehun ardi baiño hango horrek ardidxek fazillau manejetan die. Terrenoa dielez te lisuek-eta, ta gero goidxetan nobera goizien zur egon biher da /birda/. Goizien eitten gendun, goizien ni hiruretan-eta altxetan nintzen ardireko e! Harek, majadie esaten dotse, lo eitteko lekue, han artapetan bazuz zelan gure manejetan dozuz, harek zabalduten badie ez die manejetan ondo ardidxek. Ta holantxe!
- Eta harek be latxak zien?
- Ez, ez, ez. Harek [ontzatzekoak], buru zuridxek izetan die hangoak, bai.

Hamekoak buru baltzak dien moduen buru zuridhek, eoten die buru horrek be, buru baltzauak eoten die, aharidhek izetan die, "toroak"esaten dotsie aharidxeri buru baltza esaten dotse, billots hobie eitten deue.

- Ta horrek klasiek ze izen deko?

- Horrek, hori ni ahaztute be banau, buru zuridhek izeten die. Idxe laniaz be begidhek tape eitten jakez batzuri bai. Badauz hamen be hataiko ardi klasie be egoten die bai. Ta holantxe. Ta ni trankille izen naz, trankille. Ondo, ondo beti.

- Ta gero han hango ardidhek be zer, esnetarako ibiltzen zenduen?

- Ez, ez bilddotsa kentzen jake hareri. Bilddotsa bai, bai. Uzabak etorten zanien, lelau preguntetan "zelan zauz zeu?" preguntetan zosten / preguntetasten/ berak uzabak etorten zanien; hamar egunerik hamar egunera dxatekuaz etorten jakuzen. Ta esaten zeban: "zelan zauz?". Ha "zelan zauz?" esaten ban eta "very good" esaten zotsagun /esatetsagun/ ta gero hasten zan preguntiek eitten. Ha ardidxeri bilddotsa, bilddotsari "lambs" esaten dotse ba, "very good lambs" esaten [fad] esaten zeurien eta "ya" esaten notsan eta konforme egoten zan. Ez zan dxoaten ardidxe ikusten eguno dxatekuaz ze igual asau egoten zien ba ta holantxik.

- Ba lanarako be ibilko zan.

- Lanie be bai, lanie be asko. Toneladak egoten zien han asko. Ze konpañi bi euki genduzen: Kiuna eta Nanpa euki genduzen. Ni Kiunan egoten nintzen behien, ta Nanpa eon zan Boiserau. Ta hantxe, asko, berrogetaz gizonak hametikoak danak egon gintzezan, amerikanu bat be ez euen egon gero han.

5. Bildotsen jaiotzak; ilea mozten

- **Erref:** BRM-018/009
- **Iraupena:** 0:02:29. **Hasi:** 00:14:48. **Bukatu:** 00:17:17
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Baserria » Baserriko lanak » Artzaintza
- Diaspora » Lana diasporan » Artzainak eta kanperook diasporan

Laburpena:

<p>Bildotsen jaiotzak azaltzen ditu. Ameriketara joan zenean bere ardiak lehengusuari saldu zizkion. Beraiek ez zieten ilerik mozten ardiei, gringoak eta mexikarrak joaten ziren horretara; makinekin egiten zuten prozesu guztia. San Jose inguruan ebakitzen zitzairen ilea.</p>

6. Boiseko mendietako jatekoak

- **Erref:** BRM-018/010
- **Iraupena:** 0:02:28. **Hasi:** 00:17:17. **Bukatu:** 00:19:45
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Diaspora » Lana diasporan » Artzainak eta kanperook diasporan
- Diaspora » Euskaldunak diasporan » Euskaldunak diasporan
- Diaspora » Ohiturak eta bizimodua diasporan » Diasporako bizimodua

Laburpena:

<p>Egunean hiru bider jaten zuen okela, eta lodituta bueltatu zen etxera. Arraina ere ugari jaten zuten, errekan arrantzatzen zituzten-eta. Erriflearekin

oiloak harrapatzen zituzten. Kontuz ehizatu behar ziren oiloak, basozainak zeudelako. Aulestiar bati 50 dolarreko isuna jarri zioten.</p>

7. Mendietako ur eta arrain garbiak

- **Erref:** BRM-018/011
- **Iraupena:** 0:01:37. **Hasi:** 00:19:45. **Bukatu:** 00:21:22
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Diaspora » Lana diasporan » Artzainak eta kanperoak diasporan
- Diaspora » Ohiturak eta bizimodua diasporan » Diasporako bizimodua

Laburpena:

<p>Boiseko mendietako ura oso garbia zen, garden-gardena; arrainak ere horregatik ziren onak. Behin ugazabak berarentzako arrainak harrapatzeko esan zien eta basozainak aurkitu zituzten haren etxerako bidean.</p>

8. Mendiko denda, sukaldea...

- **Erref:** BRM-018/012
- **Iraupena:** 0:01:41. **Hasi:** 00:21:22. **Bukatu:** 00:23:03
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Diaspora » Lana diasporan » Artzainak eta kanperoak diasporan

Laburpena:

<p>Boiseko mendietan artzain-lanetan zebilenean nolako sukaldea izaten zuten azaltzen du. Beraiek batzen zuten egurra eta erraz pizten zuten sua erretxinarekin. Haizea egon arren, kanpin-dendan ez zegoen arriskurik. Nahiz eta asko ibili, loditu egin zen.</p>

9. Tigreak eta hartzak ardiak hiltzen

- **Erref:** BRM-018/013
- **Iraupena:** 0:03:00. **Hasi:** 00:23:03. **Bukatu:** 00:26:03
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Diaspora » Lana diasporan » Artzainak eta kanperoak diasporan

Laburpena:

<p>Boiseko piztiak edo animaliak. Behin tigre bat hil zutenekoa kontatzen du; hainbat bildots hil zizkien tigreak. Hartz ("otsoa" dio Bitoriok, Bermeon Bizkaiko beste herri askotan bezala) bat ere hil zuten; 16 ardi hil zizkien.</p>

Transkripzioa

- Eta han ze animalia edo ze pizti egoten zien holan ardidxen koiotiek eta...
- Koiotiek eta bai, tigrek be bai. Tigrie be hil gendun bat, emie, esnie euki zeuen, irundi baten holantxe neuk esaten ta ardidxek ez euien ta txakurrek loidxe neuk esan notsan etxera joan gintzezenien illuntzidxen joan gintzezenien: "txakurrek zeuzer ez deue gure izen etorri ba" esan notsan, ta "bidxer goizien neuk lagunduko dotsut". Ta zigarroa eitten ta ni albokaldien han ta riflie neuk albokaldien ta: "ekarrik!" ta Kantinflas izena

dekon txakur bet euki gendun, nabar bat, ardidxereko-ta txakur ona [...] holakoatarako, honek otsoantzako-ta txakur ona. Ta brudxetik goittik "da!" geure aldedire ta "riflie ekarrik hona" esan ta dxaurti otson buru-burutik koidxu, tigrie. Ta emie izen zan, ta esnie euki zeuen. Han, hatxa handidxe egon zien bertan ta harek hatxak guztidxe errekozidu genduzen umiek topeko genduzela-ta, baiña bapez! ta lau galau ardau emon oskuzen uzabak, lau galautxu ardau, hil dulako. Baia billotsak hil doskuzen e, billotsak eurreko bularra eta errapie [....] zin, ta lau-edo topeu genduzen billotsak hildde.

- Tigriek ataketan bazen?

- Bai.

- Ta ze animalik gehidxau eitten zeban euren kontra? otsoak-eta?

- Otsoak be bai, otsoak be sarriten eitten deu han. Hamazazpi egunien hamasei ardi hil doskuzen, hil gendun otsozar itzela baltza. Ta ogidxe eittie ez dxakon gustetan hareri kanperueri ta bera dxoango dala goidxetan esan osten hara ardire, ta "dxoan ba, neuk ingo dot ogidxe-ta". Ni maoirdomuek ikessite egon nintzen bertan zelan eitten dan, lelengoan hori kanperue ez neuen eukin-ta. Dios, ta ogidxe ondo eitten neuen ta "Gerard, eroateko balak!" ta tiroak asmau nittuzen, ta esan dosten zein aldarritik dxoateko eta piñu lodi beten ondoan txakurrekaz frenteu ein zan otsozarra. Dxaurti otson handik gorauko handik eta beheko erreko uretara otsozar itzela, ta narrue kendu otsegun, koziñerientzako horrerri Maria Larraurintzako konpañien euki gendun alfonbrie ein behar dogule-ta, ta kendu otsegun narrue, baia sasoie txarra izen eta ulie solte dxakon.

- Geuzetxu bat, otsoa zereri deitzen dotsazu "oso"ri edo "Lobo"ri?

- "Oso, oso", bai "oso".

- Ta zelakoak izeten zien hango otsoak?

- Baltzak, baltzak, baie piñu harek haulako piñu lodidxe gure ixeten deu idxoteko, "dxa-dxa-dxa" erpiek ta punteraiño idoxten deurie arbolieri, han punten dauzenien rifliak "daunba!" harek ekarten dabe erramo-hotsa goittik behera zirkiñik be ez dabe behien eitten, erremente eitten deurie ze alturie

dekie piñuek handidxe-ta, ze gu en jeneral piñudidxetan ibiltzen gintzezan goidxetan.

10. Tximista, trumoi, azeri eta koiote ugari

- **Erref:** BRM-018/014
- **Iraupena:** 0:02:11. **Hasi:** 00:26:03. **Bukatu:** 00:28:14
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Natura » Meteorologia
- Diaspora » Lana diasporan » Artzainak eta kanperoak diasporan
- Natura » Fauna » Basoko animaliak

Laburpena:

<p>Boiseko mendian ia egunero izaten zituzten oinaztuak (tximistak) eta trumoiak; hala are, ardiak ez ziren beldurtzen. Koioteak eta lukiak (azeriak) ere egoten ziren, baina horien beldurrik ez zuten izaten. Erriflea beti eramaten zuten aldean. Lukia hiltzea ez da erraza, baina behin hil zuen bat. Ugazabari animaliaaren belarria eraman behar izaten zitzaion hil zuela frogatzeko.</p>

Transkripzioa

- Ta oiñeztue egunaro en jeneral uden. Uden beti, oiñeztue txo, trugioe ta

oiñeztue. Larritu eitten gintzezan baie...

- Ta ardidxek billurtuten zien?

- Ardidxek ez, ardidxek ez zin ikaratuten. Ardidxek ondo egoten zien bai.

- Ta koiotiek-eta?

- Koiotiek egoten zien. Koiotiek eta honek harek be badekozuz honen hamen Sanander alden egoten dienak, koietiek bai, lukidxek eta koiotiek die bestiek, polizi-txakurrek die horrek. Harek laiñoa dauenien, euri-garoa eta laiñoa dauenien ardire apeletan deu en jeneral.

- Baia horren billurrik ez?

- Ez, ez, ez, horrek danak piztidxe danak eskapetan deu han. Honek "elkak" esaten otsien behidxen antzekoak egoten diz han ba, "elka" esaten dotse.

- "Elkak"?

- Bai. Ta haredxek be personie ikusten deuenien arin eskapetan deue, bai, piztidxek danak eskapetan deu han.

- Lukidxek?

- Lukidxek be egoten di, hamekoak baiño txikitxuauek egoten di han lukidxek, bai. Lantzien bat hiltzen genduzen, baie lukidxe gatza da hiltzen, ta honek beste, zuk esan dozunek be bai e. Akordetan naz han Boise Rivesetik behera txamixalatara sartzen egon nintzen ardidxekaz goittik beheraz, goittik beheraz, ta iper-haize bat hametik inpernuko barrabasa baiño hotzaua, halako bide zahar antzeko karkabaratxu baten egon nintzen, ta ardidxek "raaa!", bueltie ta:" zer dau hor ba?", riflie bertan, riflie ez zan faltetan lepotik gero han en jeneral-eta, ta ardidxen adi pareta egon zan ta dxaurti ein notsan ta "kakakatik" emon notsan tiroa ta uzabak galau bat ardau emon dxosten haredxena be. Belarridxek eroaten die burutik kendute, bai muestrie uzabari ta holantxe.

- Orduen belarridxek gure deu esan zemat...

- Bai, bai, eitteko. Otsoari be bai, otsoari be horidxe ein biher izeten dxan, belarridxe kendu. Ta dxatekoan bille goazenien hamar egunengarren eroaten gendun bertara.

11. Soldata urtean behin

- **Erref:** BRM-018/015
- **Iraupena:** 0:01:30. **Hasi:** 00:28:14. **Bukatu:** 00:29:44
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Diaspora » Lana diasporan » Artzainak eta kanperoak diasporan

Laburpena:

<p>Boisen artzain zegoela urtean behin jasotzen zuten jorjala. 14 ogerlekoan egon zen dolarra orduan; beraz, diru-aldaketan asko irabazten zen. Hilabeteen 250 dolar kobratzen zuen.</p>

12. Gutunak Boisetik Mañura

- **Erref:** BRM-018/017
- **Iraupena:** 0:01:01. **Hasi:** 00:30:12. **Bukatu:** 00:31:13
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Diaspora » Lana diasporan » Artzainak eta kanperoak diasporan
- Familia eta harremanak » Lagunartea eta familia » Etxeko giroa

- Diaspora » Euskaldunak diasporan » Euskal Herriarekin harremana

Laburpena:

<p>Boisen artzain zegoela, eskutitzak idazten zizkien etxekoei. Aita eskoladuna zen eta bazekien irakurtzen eta idazten; amak, oster, ez. Gaztelaniaz gutxi zekiela dio.</p>

13. Landak alokatu

- **Erref:** BRM-018/019
- **Iraupena:** 0:01:55. **Hasi:** 00:31:20. **Bukatu:** 00:33:15
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Baserría » Baserriko lanak » Artzaintza
- Baserría » Baserriko bizimodua » Baserriaren historia eta kokalekua
- Baserría » Baserriko bizimodua » Baserriko bizimodua

Laburpena:

<p>Bildotsak bizirik saltzen zituzten, balio gehiago zuten. Landa asko errentan izan dituzte artzainek, lehen ere horrela egiten zen eta orain ere horrela egiten du Bitoriok.</p>

14. Gazta egiteko prozesua

- **Erref:** BRM-018/020
- **Iraupena:** 0:02:16. **Hasi:** 00:33:15. **Bukatu:** 00:35:31
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Ohiturak eta bizimodua » Elikadura » Jatekoa eta edatekoa
- Baserría » Baserriko lanak » Artzaintza

Laburpena:

<p>Esnea eta gazta saldu izan ditu urte askoan. Gazta egiteko prozesua eta bere sekretuak azaltzen ditu. Lehen ez zuten hozkailurik.</p>

15. Gazta egiteko moldeak eta prentsak

- **Erref:** BRM-018/021
- **Iraupena:** 0:02:08. **Hasi:** 00:35:31. **Bukatu:** 00:37:39
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Baserría » Baserriko lanak » Artzaintza

Laburpena:

<p>Esnea garbitu egin behar izaten da gazta egiteko, trapu batzuk erabiltzen dira iragazteko. Trapu barrukoa plastikozko molde borobil batzuetan jartzen zen prentsan ipintzeko. Gazta egin eta bi hilabete eta erdira saldu daiteke. Ur beroarekin kentzen zaio lohia gaztari.</p>

16. Ipar-haizea gaztarentzako kaltegarri

- **Erref:** BRM-018/023

- **Iraupena:** 0:01:23. **Hasi:** 00:37:51. **Bukatu:** 00:39:14
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Baserría » Baserriko lanak » Artzaintza
- Baserría » Baserriko bizimodua » Baserriko bizimodua

Laburpena:

<p>Gazta usteldu egin daiteke ipar-haizearekin edo erreka-haizearekin; hori dela-eta, leihoak ondo zarratu behar dira. Gazta harrotu egiten da. Haizagailuak jartzen ditu etxe barruan gaztentzako. Gatzagiaren (kuajo) neurria ondo kontrolatu behar izaten da. Bere amak behiaren esnearekin ere egiten zuen gazta.</p>

Transkripzioa

- Gaztaie bai eitten da, usteldu be eitten da gaztaie e. Eitten die, eulidxek be bai, eulidxek be jodiuten deu ta bestetara horko iperrak eta erreko-haizie txarrenak. Bentanak-eta orduen ondo ixi behar die, harrotu eitten deu gaztaie. Huekoa ataten dxako barruen bai.
- Orduen kontuz ibil biher da.
- Bai, bai, bai. Sasoien kontuz ibil behar da erreko-haizie edo iperra dauenien bentanak-eta ondo ixi.
- Ba hamen iper-haize askotan eukiko dozue.
- Enei! asko, gero bentiladorak haiziaz, bentiladoraz eukitten dotez barruen: bat aberidxetako dekot, beste bat hamen behekoa dekot aberidxeta ta goikoa bategaz dekot goidxen asko eukitten doten lekuen.
- Eta gero lebadurak edo holako...
- Ez likidoa ekarten du, kuajo, kuajo. Kuajoa, medidetxue hartun behar dozu, holan txirristadatxue, igual hiru-lau gaztai killoko eittekoari txirristatxue bet bakarra etxa biher dxako. Larrei ez da ona haidxe be. Hantxe hartu behar dotsezu beran medidie-ta hartu behar dotsezu. Ama defuntiek-eta ikusitte nik be eitten neuen-ta.
- Orduen amagandik ikesi zendun.
- Bai, amak eitten zittuzen /eittenttuzen/ gaztaiek behidxenagaz be igual-ta, ta amari ikusitte, holantxe.

17. Esne eta gazta salmenta

- **Erref:** BRM-018/026
- **Iraupena:** 0:02:22. **Hasi:** 00:41:04. **Bukatu:** 00:43:26
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Baserría » Baserriko lanak » Herrira saltzera, eroatera
- Baserría » Baserriko lanak » Artzaintza

Laburpena:

<p>Gaztarekin eta esnearekin diru asko irabazi daiteke, baina gaztarekin kontuz ibili behar izaten da alperrik galdu daitekeelako eta diru-galerak izan. Esnea zentralera eramaten zuen saltzera. Bakio aldeko landak hobeak dira barrualdekoak baino.</p>

18. Ardien gaixotasunak

- **Erref:** BRM-018/028
- **Iraupena:** 0:01:49. **Hasi:** 00:44:31. **Bukatu:** 00:46:20
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Baserria » Baserriko lanak » Artzaintza

Laburpena:

<p>Ardiek gaixo asko izaten dituzte: birikietakoa, giblekoa, herrena, hazteria (sarna)... Hazteria kentzeko botikaz beteriko bainera baten sartu behar da ardia buru eta guzti. "Mamitis": bildotsa jaiotzerakoan otzikara batekin errapea usteltzea. "Untze erraiñe": esnea urtzea.</p>

19. Ardia arkara

- **Erref:** BRM-018/030
- **Iraupena:** 0:04:14. **Hasi:** 00:46:29. **Bukatu:** 00:50:43
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Baserria » Baserriko lanak » Artzaintza
- Natura » Meteorologia

Laburpena:

<p>Ahariak ardiari egun edo egun eta erdi lehenago igartzen dio arkara dagoela. Adardunek adarrarekin erasotzeko joera izaten dute. Andra Mari bueltan izaten da arkara egoteko sasoirik ohikoena; hala ere, urte osoan zehar jaiotzen dira bildotsak. Bildotsa jaio aurretik, ardia bost hilabetez egoten da ernari. Denbora txarrak eta ilargiak zerikusia izaten du jaiotzan.</p>

20. Mañu, artzaintzarako leku egokia

- **Erref:** BRM-018/032
- **Iraupena:** 0:00:57. **Hasi:** 00:52:34. **Bukatu:** 00:53:31
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Baserria » Baserriko lanak » Artzaintza

Laburpena:

<p>Mañu aldean lehen artzain asko zeuden ardi asko zeudelako. Arrieta, Gamiz eta Jatabe aldean asko egoten ziren sail handiak daude eta.</p>

21. Ardien belarriko marka

- **Erref:** BRM-018/033
- **Iraupena:** 0:01:10. **Hasi:** 00:53:31. **Bukatu:** 00:54:41
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Euskara » Lexikoa
- Baserria » Baserriko lanak » Artzaintza

Laburpena:

<p>Ardiei belarrian egiten zaien marka: "miru-buztena", "urkulue", "okatza"... Beharrezkoa izaten da egitea. Ardiak ez ditu sekula aseguratura izan. Gau batean txakur batzuek 39 ardi hil zizkieten.</p>

Transkripzioa

- Ta ardidxeri belarridxen markie eitten jakie?
- Bai bai. Hatariko makiñetxu bateaz edo artazidxekez edo be bai kortadie. Batzuk miru-buztena esaten dotse; beste batzuk urkulue; beste batzuk okatza,-ta segun bakotzak, bakotzak bere pastoriek ze marka dekien, bai.
- Orduen markie jartzen jakie jakitzeko norena dan edo?
- Bai norena da, hori ona da. Nik [idxoko] urtietan ez dot eitten hori markiori ona da ointxe be eittie hori, ona da. Ointxe be batzuk, pastore batzuk eitten dotse.
- Ta gero seguro kontue-eta, ardidxek zelan aseguretan die?
- Ardirik ez dogu aseguretan guk.
- Ez? ta sekule ez dozue, zozer paseu ezkerro ez dozue ezer kobretan.
- Ez, ez, ez, ez.
- Edo ermandadie-edo.
- Baia ermandadie behixena-eta egoten zan lelau, baia oin ardidxenik ez dau. Etorri ein jatezan niri gure baot han imini, baiña ba esan neuen ez, ez.
- Ze holan lukidxekez-eta euki ezkerro zozer.
- Txakurrek, txakurrek di txarrenak. Geu beten hogeta hamalau trage ostiezan hortik.

22. Ganadu eta esne ugari

- **Erref:** BRM-018/035
- **Iraupena:** 0:02:07. **Hasi:** 00:59:12. **Bukatu:** 01:01:19
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Baserria » Baserriko lanak » Baserriko animaliak
- Baserria » Baserriko lanak » Herrira saltzera, erostera
- Baserria » Baserriko bizimodua » Baserriko bizimodua

Laburpena:

Lehen Mañuko etxe denetan zegoen ganadua. Tratulariak etxerik etxe ibiltzen ziren txahal bila; gaur egun, aldiz, zaila da bakar bat saltzea. Bitoriok ez du behirik orain. Berak esne-behiak izan ditu beti; egunero eramaten zuten esnea Bermeora.

23. Idi-uztarriak

- **Erref:** BRM-018/038
- **Iraupena:** 0:02:45. **Hasi:** 01:02:21. **Bukatu:** 01:05:06
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Baserria » Baserriko lanak » Baserriko animaliak
- Baserria » Baserriko bizimodua » Baserriko bizimodua

Laburpena:

Idi-uztarri bakarra zuten lanerako. Azpigarria Sollubetik ekartzen zuten. Asko aldatu dira baserriko lanak. Uztarriak gipuzkoarrek egiten zituzten; San Pelaion ere bazegoen uztergile bat. Gehienetan pagoarekin egiten zen buztarria, baina urkia ere erabiltzen zen batzuetan.

24. Neba-arrebak: hirukiak eta esku-bonbak hildakoa

- **Erref:** BRM-018/040
- **Iraupena:** 0:02:28. **Hasi:** 01:05:43. **Bukatu:** 01:08:11
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Ohiturak eta bizimodua » Osasuna » Jaiotzak
- Ohiturak eta bizimodua » Kontakizunak eta sinesmenak » Gertaera izugarriak eta ezbeharrak

Laburpena:

Gerra hasi zenean, 8 urte zituen. Aititarekin ardiak zaintzen ibiltzen zen. Bera baino zaharragoa zen anaia gerraostean hil zen, esku-bonba bat lehertuta. Beste hiru, hirukiak, jaio eta lasterrera hil ziren.

25. Gerratea Mañun; milizianoak

- **Erref:** BRM-018/041
- **Iraupena:** 0:02:32. **Hasi:** 01:08:11. **Bukatu:** 01:10:43
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Politika » Gerra zibila (1936-1939) » Borroka
- Politika » Gerra zibila (1936-1939) » Gerraren eragina

Laburpena:

<p>Mañun;utik Gernikako bonbardaketako eta Sollubeko aireplanoak oso ondo ikusi zituzten. Gerra hasieran, lehenengo aitona-amonen etxean egon ziren, baina gero osaba baten etxera joan ziren; gerratea bukatzerakoan bueltatu ziren etxera. Etxe guztietan egon ziren milizianoak jateko eske.</p>

26. Hiletetako otorduak; ondrak

- **Erref:** BRM-020/005
- **Iraupena:** 0:04:09. **Hasi:** 00:07:01. **Bukatu:** 00:11:10
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Ohiturak eta bizimodua » Erlijioa » Hiletak
- Ohiturak eta bizimodua » Elikadura » Jatekoa eta edatekoa
- Ohiturak eta bizimodua » Erlijioa » Elizaren indarra
- Baserria » Baserriko bizimodua » Baserriko bizimodua

Laburpena:

<p>Ume hiltzen zenean hilkutxa zuria izaten zen eta lau andarik eramaten zuten. Hiletetan andariei hamaiketako ematen zitzaien elizpean eta kanpotik etorritako senitartekoentzako bazkaria tabernan. Ondrak bederatziurrenak dira, hil eta hurrengo bederatzi egunetan egiten zena.</p>

27. Mañuko kanposantua, eliza... eraiki zutenekoa

- **Erref:** BRM-020/006
- **Iraupena:** 0:03:13. **Hasi:** 00:11:10. **Bukatu:** 00:14:23
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Herria, azpiegitura » Herri-antolaketa » Eraikuntzak eta azpiegiturak
- Herria, azpiegitura » Herri-antolaketa » Aldaketak eta arazoak
- Ohiturak eta bizimodua » Erlijioa » Eliza giroko ospakizunak

Laburpena:

<p>Mañuko lehen San Pelaioiko parrokiaren barruaren zegoen, baina gerora Almikekoak izan ziren. Azkenik Mañuko egin zuten eskola, eliza (hasieran ermita), abade-etxea eta kanposantua. Bitorioaren hiru neba-arreba, hirukiak, izan ziren bertan lurperatutako lehenengoak. Idi-gurdiekin ekarri zituzten harriak.</p>

28. Soloak, kortak... bedeinkatu

- **Erref:** BRM-020/008
- **Iraupena:** 0:03:35. **Hasi:** 00:15:46. **Bukatu:** 00:19:21
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Ohiturak eta bizimodua » Erlijioa » Eliza giroko ospakizunak
- Baserria » Baserriko lanak » Baserriko animaliak
- Ohiturak eta bizimodua » Erlijioa » Ohiturak eta sinesmenak
- Ohiturak eta bizimodua » Erlijioa » Elizaren indarra

Laburpena:

Soloak, ortuak, kortak eta ganaduak baserri guztietan bedeinkatzen ziren. Isipuarekin ur bedeinkatua botatzen zen. San Juan egunez leizarra balkoian edo leihoan ipintzen da eta maiatz pazkoan kendu. Erramu egunean, ereinotza bedeinkatu eta soloetan jartzen da.

29. "Abadientzako eskaridxe" edo "sakristauena"

- **Erref:** BRM-020/009
- **Iraupena:** 0:05:05. **Hasi:** 00:19:21. **Bukatu:** 00:24:26
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Ohiturak eta bizimodua » Erlijioa » Ohiturak eta sinesmenak
- Ohiturak eta bizimodua » Erlijioa » Elizaren indarra
- Ohiturak eta bizimodua » Erlijioa » Elizarekin lotutako pertsonak

Laburpena:

<p>Sakristauaren lana abadeari laguntzea, kanpaiak jotzea eta eliza garbitzea zen. Horrek truke zelemina hartzen zuen, etxe bakoitzak bi-lau kilo arto ematen zizkion sakristauari, abadeari garia ematen zitzaion. Abadeak beraien etxean jaten zuenez, beraiek, sakristauen etxeak, hartzen zuten. "Abadientzako eskaridxe" edo "sakristauena" deitzen zitzaion bilketa horri. Gerora, etxe bakoitzeko 20 ogerleko ematea erabaki zen. Gaur egun etxeak 1.000 pezeta ematen dira (6€).</p>

30. Suteetako kanpaiak

- **Erref:** BRM-020/013
- **Iraupena:** 0:02:37. **Hasi:** 00:27:22. **Bukatu:** 00:29:59
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Ohiturak eta bizimodua » Erlijioa » Kanpaiak

Laburpena:

Nonbait sua egonez gero, kanpaiak jotzen ziren. Karmenetan ere, jaietan, kanpai denak jo behar izaten dira. Suteetan, kanpaiak entzun eta denak elkartzen ziren laguntzeko.

31. Aseguruak eta diru-batzeak

- **Erref:** BRM-020/014
- **Iraupena:** 0:02:23. **Hasi:** 00:29:59. **Bukatu:** 00:32:22
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Familia eta harremanak » Herriko giroa » Auzokoen arteko harremana
- Ohiturak eta bizimodua » Erlijioa » Ohiturak eta sinesmenak
- Baserrria » Baserriko bizimodua » Baserriko bizimodua

Laburpena:

Baserriek ez zuten gaur egungo asegururik. Sozietate bat izaten zuten suteetako kalteak babesteko. Etxerik etxe diru-batzea egiten zen etxea erre ostean.

32. Elbira Zipitria Mañun dago lurperatuta

- **Erref:** BRM-020/016
- **Iraupena:** 0:03:36. **Hasi:** 00:32:33. **Bukatu:** 00:36:09
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Familia eta harremanak » Herriko giroa » Pertsonaia ezagunak
- Ohiturak eta bizimodua » Hezkuntza » Ikastolak

Laburpena:

<p>Elbira Zipitria andereñoa eta ikastolen sortzailea eta sustatzailea Mañun bertan dago lurperatuta. Hil aurretik eskatu omen zuen hiltzerakoan bertan lurperatzeko.</p>

Ahotsak.eus-eko edukiarekin sortutako dokumentu automatikoa.

2026-03-01

CC-by-sa | Ahotsak.eus

Badihardugu Euskara Elkarte

Markeskua Jauregia, 20600 Eibar

943121775 - ahotsak@ahotsak.com